TIETEENTEKIJÄT

LAUSUNTO

VNS 2/2024 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2025–2028

Tieteentekijät kiittää eduskunnan sivistysvaliokuntaa pyynnöstä lausua Valtioneuvoston selonteon julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2025–2028. Lausuntopyynnön mukaisesti keskitymme opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalaan kuuluviin asiakokonaisuuksiin.

Tieteentekijät pitää valitettavana, että hallitusohjelmassa ja vaalikauden ensimmäisessä julkisen talouden suunnitelmassa linjattua valtionavustusten tason asteittaista alentamista aikaistetaan ja kokonaissäästön tasoa nostetaan.

Selonteon mukaan korkeakoulutettujen nuorten aikuisten määrä pyritään nostamaan mahdollisimman lähelle 50 prosenttia vuoteen 2030 mennessä. Koulutustason nostaminen ja tutkimusintensiteetin vahvistaminen edellyttävät kuitenkin korkeakoulutuksen perusrahoituksen kasvattamista, monialaista perustutkimusta sekä huolehtimista koko koulutusketjusta. Valitettavasti tällä hetkellä toimenpideohjelman suunnittelussa näyttää olevan esillä useita koulutusmahdollisuuksia rajoittavia tekijöitä. On ymmärrettävää, että koulutuksen kasautumista halutaan välttää ja suosia heitä, joilla ei vielä ole korkeakoulututkintoa. Samalla yliopistoille pitää kuitenkin luoda kannustimia mahdollistaa opiskelijoille alanvaihto ja helpottaa siirtymiä koulutusalalta ja yliopistosta toiseen

Ohjauksen ja muun opintojen aikaisen tuen tarve tulee kasvamaan, kun korkeakouluihin tulee nuoria yhä monipuolisemmista taustoista. Tämä vaatii panostuksia korkeakoulujen perusrahoitukseen, varsinkin jos korkeakoulujen aloituspaikkoja aiotaan kasvattaa. Koulutustasoa ei voida nostaa koulutuksen laadusta tinkimällä.

Pidämme valitettavana, että leikkaukset kohdistetaan opiskelijoiden sosiaaliturvaan. Opiskelijoiden kasvavat huolet toimeentulosta ja hyvinvoinnista heijastuvat koko korkeakouluyhteisöön, eivätkä tue opintojen läpäisyä. Opiskelijoiden etuuksien leikkaaminen ajaa heidät entistä ahtaammalle jo valmiiksi vaikeassa tilanteessa. Taloudellinen huoli ja epävarmuus eivät lisää opiskelutahtia – päinvastoin. Opiskelijoiden haasteet ja huolet vaikuttavat lopulta koko korkeakouluyhteisöön ja kuormittaa siten myös henkilöstöä. Toivomme, että valtion talousarviossa huomioitaisiin opiskelijoiden tilanne kokonaisvaltaisesti ja panostettaisiin koulutuksen läpäisyyn tukemalla täysipäiväistä opiskelua.

On hyvä, että hallitus on päättänyt vaikeassa taloustilanteessa sitoutua TKI-toiminnan rahoituksen kasvattamiseen kansallisen tavoitteen mukaisesti, mutta rahoituksen kohdentumiseen on kiinnitettävä huomiota. T&K-panostuksia ei saa tehdä tavalla, joka kaventaa tutkimuskenttää. Myös

tutkimus, jolla ei ole välittömiä kaupallisia sovellutuksia, on tärkeää TKI-toiminnan vaikuttavuuden kannalta. Tieteentekijät muistuttaa, että Suomen Akatemian ja Business Finlandin rahoitusinstrumenttien ulkopuolelle jää katvealueita, joihin ei pysty hakemaan rahoitusta näiden instrumenttien kautta.

Pidämme tärkeänä, että T&K-rahoitus kohdennetaan sektoreiden välisen yhteistyön parantamiseen ja tutkimustyön vahvistamiseen. Tavoitteena tulee olla tutkimusintensiteetin kasvattaminen ja väitelleiden tohtoreiden työllistyminen laajasti eri sektoreille - myös yrityksiin. Business Finlandin kautta kanavoitavan T&K-rahoituksen ohjaus on varmistettava, jotta panostukset kohdentuvat mahdollisimman vaikuttavasti tutkimustyöhön.

T&K-rahoituksen vaikuttavuuden seurantaan hallitus kertoo määrittävänsä aikataulun ja seurannan rakenteet. Tieteentekijät muistuttaa, että seurannassa on otettava huomioon se, että tieteen vaikuttavuus syntyy pitkällä aikavälillä ja että innovaatiot rakentuvat vahvalle perustutkimukselle.

Hallitus on aiemmilla toimillaan panostanut merkittävästi tohtorikoulutukseen ja valmistuvien tohtoreiden määrä tuleekin kasvamaan lähivuosina. Tieteentekijät katsoo tärkeäksi, että T&K-osaajien kannalta seuraavaksi panostetaan tutkijatohtoreiden (postdoc) uravaiheeseen. Kansainvälisesti tiedetään, että tutkijatohtorin uravaihe on tutkijan uralla erityisen haastava pirstaleisen rahoituksen vuoksi. On siis tervetullutta, että vastaväitelleiden työllisyyttä tuetaan rahoittamalla 85 postdoc-tutkijan työpaikkaa valtion tutkimuslaitoksiin. Kuitenkin postdoc-tutkijoiden rahoitusta ja uranäkymiä tulee tukea myös muilla TKI-rahoituspäätöksillä. Erityisen kipeästi tukea kaivataan ulkomaalaistaustaisten tutkijoiden siirtymiseen suomalaiseen elinkeinoelämään.

Helsinki 2.5.2024

Lisätietoja:

Puheenjohtaja Tero Karjalainen

Va. toiminnanjohtaja Nina Hahtela

Molempien sähköpostiosoitteet ovat muotoa etunimi.sukunimi(a)tieteentekijat.fi